

VISSE KLASSER

SAMFUNDSORDEN OG LEDELSE I 1800-TALLETS GRØNLAND

■ SØREN RUD

VISSE KLASSER

I 1859 modtog inspektøren for Sydgrønland Heinrich Johannes Rink et svar fra indenrigsministeriet. Rink havde anmodet om tilladelse til en egentlig reform af kolonien på baggrund af en forsøgsordning, der i 1857 og 1858 havde fungeret i en del af Grønlands kolonidistrikter. Under forsøgsordningen var der blandt andet blevet eksperimenteret med at inddrage grønlænderne i kolonidistrikternes lokale administration. Indenrigsministeriet afviste anmodningen med den begrundelse, at forsøgsperioden havde været for kort til få klarhed over ”noget saa ganske Usædvanligt, som at inddele Befolkningen i visse Klasser”.¹

Når indenrigsministeriet udbad sig mere betænkningstid, skyldtes det altså ikke mindst det usædvanlige, at den foreslåede reform sigtede på at inddele befolkningen i forskellige sociale klasser. Få år efter blev reformen (kendt som *forstanderskabsordningen*), med visse modifikationer, dog gennemført i alle kolonidistrikter. I denne artikel sætter jeg fokus på det rationale, der lå bag reformprocessen og analyserer forstanderskabsordningens indhold i forhold til såvel Grønlands historie som den internationale forskningslitteratur om kolonialisme. Analysen viser, at forstanderskabsordningen var udtryk for et betydningsfuldt skift i rationale bag den koloniale administrationsstrategi. Et skift som afspejler en forestilling om, at kolonien kunne anvendes som rum for sociale eksperimenter. Forslaget om den koloniale reform sigtede mod at ændre det sociale landskab i Grønland ved at indføre ”samfunds-klasser”, og i sidste ende var formålet med denne storstilede strategi at omforme den enkelte grønlænders subjektivitet.

FORSTANDERSKABERNE SOM FORSKNINGSOBJEKT

Den omtalte reform *forstanderskabsordningen* var opkaldt efter de lokale råd (forstanderskaber), der ved dens indførelse blev oprettet i de enkelte kolonidistrikter. Til disse råd blev grønlandske forstandere valgt til at repræsentere forskellige lokaliteter. Rådene behandlede primært mindre retssager og forhold vedrøren-

¹ Rink: *Oversigt*, (1869) s. 4.

de uddelingen af understøttelse. Ved deres oprettelse midt i 1800-tallet blev forstanderskaberne de første organer, hvor grønlandere havde mulighed for at deltage i styringen af kolonidistrikterne. Administrativt var Grønland styret af den Kongelige Grønlandske Handel, hvis direktion sad i København. Landet var ind delt i to enheder, hver især ledet af en inspektør, der refererede til direktionen i København. De to inspektorater havde et antal kolonidistrikter, hvor kolonibestyreren (købmanden) havde en ledende funktion. Forstanderskaber blev efter forsøgene i Sydgrønland, i 1857/1858 indført mere permanent i kolonidistrikterne i det sydlige og det nordlige inspektorat i 1862/1863.

Hvert af de på dette tidspunkt tretten kolonidistrikter fik med ordningen sit eget forstanderskab. Medlemmerne var dels faste (*misissuisut*), dels skiftende (*paarsisut*). De faste medlemmer var missionæren, kolonibestyreren, en repræsentant for den herrnhutiske brødremission, når en sådan fandtes i distriktet, overkateketen, handelsassistenter samt lægen, hvis en sådan var til stede. Forskrifterne for de faste medlemmers roller i rådene varierede lidt i de forskellige perioder og mellem Syd- og Nordgrønland, men det var enten missionæren eller kolonibestyreren, der fungerede som formand. De skiftende medlemmer var grønlandere, som blev valgt til at repræsentere forskellige beboede lokaliteter i distriktet.² De foreløbige bestemmelser for forstanderskaberne i Sydgrønland fastslog:

Forstanderne skulle overalt være saaledes: Præsten skal være deres Formand, Købmanden skal være deres Eiendomsforvalter, og følgende skulle være med dem: Lægen, naar han er hos dem, der skulle forsamles, Assistenterne, de tydske Overmissionærer, Overkatecheterne og nogle driftige Erhververe, som skulle være Opsynsmænd for deres Landsmænd.³

De valgbare mænd skulle være: "over 30 aar, dygtige og selvstændige Fangere, ingen, som var tilbøjelig til at gjøre Laan og falde andre til Byrde".⁴ Kriterierne for valgbarhed er ikke overraskende, når man sammenligner med kriterierne for det samme i Danmark, dog med den betydelige forskel, at man for at være valgbar skulle være driftig inden for et bestemt erhverv: nemlig fangererhvervet. Udover overkateketerne var det således som hovedregel kun de dygtigste fangere, som kunne repræsentere deres landsmænd i de lokale råd. Som det fremgår af de foreløbige bestemmelser om forstanderskaberne i Sydgrønland:

² Det var op til inspektøren at bestemme, hvilke grønlandske lokaliteter, der skulle repræsenteres med en forstander. Mellem de to inspektorater var der mindre forskelle, eksempelvis angående formandsposten og økonomien. Rendal: *Forstanderskabets virke*, s. 28.

³ Rink: *Meddelelser*, s. 5.

⁴ Rink: *Samling*, s. 185.

Opsynsmændene skulle hvergang udnævnes af deres tilhørende Befolkning, saa at de skulle være Opsynsmænd i 3 aar; nemlig Mændene som ere Familieoverhoveder, skulle i forening med deres Katechet, og under hans Ledelse, overlægge med hverandre, hvem af dem selv de skulle tilbyde at være Opsynsmand, og naar de have En som de synes godt om, skulle de tilkjendegive det. [...] Opsynsmanden skal føre Tilsyn med, hvorledes de gjøre der, hvor han er Opsynsmand, advare dem, som han seer i Fare for at begaa en Uret, tiltale dem, som bør tiltales, og stræbe efter selv at være til Efterfølgelse.⁵

Udvælgelsen af de grønlandske medlemmer var således lagt ud til de mandlige familieoverhoveder under ledelse af den stedlige, grønlandske, kateket.⁶ Forstanderskabernes indretning lader i stor udstrækning til at være inspireret af de danske sogneforstanderskaber, som blev indført i 1841 for at varetage spørgsmål om, blandt andet, vej- og skoleforhold i landdistrikterne.⁷ Medlemmerne af sogneforstanderskaberne var ligeledes, inden rådernes sammensætning blev ændret i 1855, henholdsvis faste: sognepræsten, herredsfogeden samt større jordbesiddere og skiftende: bønder, der blev valgt. Som det vil fremgå fandt forstanderskabsordningen dog en form, der på en række afgørende områder var tilpasset den specifikke grønlandske kontekst.

Forstanderskaberne afholdt et eller to årlige møder – forår og efterår. De skiftende medlemmer fik et beløb for deltagelse i møderne, samt en kompensation for rejsen, alt efter hvorfra i distriktet de kom. Forhandlingerne skulle som udgangspunkt foregå på grønlandsk, mens referatet, efter de foreløbige bestemmelser fra henholdsvis 1862 og 1863, skulle skrives på dansk. Efter Rink i 1871 var blevet direktør i den Kongelige Grønlandske Handel ændredes disse regler, og referatet blev derefter skrevet i parallelle kolonner på henholdsvis grønlandsk og dansk.

Forstanderskabsordningen er ifølge eskimologen Søren Forchhammer groft sagt blevet forstået på to måder i forskningen.⁸ I den første forståelse anses forstanderskabsordningen som et udtryk for en humanistisk indstillet dansk kolonialisme. Her var målet at inkludere grønlænderne i administrationen for at fremme en overordnet ambition om at udvikle det grønlandske samfund på en skånsom måde.⁹ I den anden forståelse anses forstanderskabsordningen som et mere eller mindre manipulerende tiltag, som kun på overfladen sigtede mod at

⁵ Rink: *Meddelelser*, s. 7.

⁶ Som det fremgår, blev den grønlandske betegnelse for de grønlandske medlemmer af forstanderskaberne *paarsisut* i denne tekst oversat til opsynsmænd, mens betegnelsen forstandere her dækkede over de faste, overvejende danske, medlemmer af forstanderskaberne (*misissuisut*). Mere almindeligt var/blev det, at forstanderbetegnelsen dækkede over de valgte grønlandske medlemmer (*paarsisut*).

⁷ Wilhelm: *Af Tilbøielighed*, 2001 s. 183.

⁸ Forchhammer: *Administrative*.

⁹ Fleischer: *Grønlands historie*; Oldendow: *Grønlændervennen*; Gad: *Grønlands historie*.

involvare grønlanderne i den lokale ledelse. Her tillægges økonomien den afgørende rolle i det koloniale projekt: Formålet med ordningen var at effektivisere kontrollen over beboerne i de forskellige kolonidistrikter, og i sidste ende at maksimere indtjeningen.¹⁰

I denne artikel vil jeg ikke tage stilling til, hvorvidt de danske kolonister havde mere eller mindre ædle motiver til at gennemføre forstanderskabsordningen. Derimod analyserer jeg det ledelsesrationale, der lå bag reformen og konkluderer, at ordningen konstituerer et bemærkelsesværdigt skift i koloniprojektets ledelsesrationalitet. Der perspektiveres til andre koloniale situationer, og de specifikke omstændigheder som det danske koloniprojekt udviklede sig under tages i betragtning. Analysen har udgangspunkt i det teoretiske begreb governmentaltitet, der tager afsæt i Foucaults sene arbejde med ledelsesrationalitet og subjektiveringsprocesser. En teoretisk impuls, som i koloniforsknings-sammenhæng er blevet operationaliseret under betegnelsen kolonial governmentaltitet.

I analysen lægger jeg vægt på en tendens til at prioritere beskyttelsen og bevarelsen af den grønlandske kultur, som i 1800-tallet var fremherskende i såvel den administrative strategi som grønlandsdebatten. Her bekræfter jeg forskere som Hanne Thomsen og Ole Marquardts konklusioner om betydningen af kulturdyrkelsen i 1800-tallets Grønland, men udvider deres forklaringsmodel, hvor profitmotivet spiller hovedrollen, med et fokus på det skelsættende skift i ledelsesrationalet bag koloniadministrationen. Ole Høiris beskriver, hvordan Rink legitimerede forstanderskaberne ved at fremstille dem som en "funktionel ækvivalent" til fortidens grønlandske sikke og vedtægter. Med denne artikel supplerer jeg forskere som Ole Høiris, Søren Thuesen, Henrik Wilhjelm og Jens Christian Manniches analyser, der alle har fremdraget vigtige aspekter af denne kulturdyrkelse med et perspektiv, der sætter udviklingen ind i en international ramme med blik for betydningen af moderne udviklingstendenser på det sociologiske plan.¹¹ Dermed bliver forstanderskabsordningen sat i forhold til den omfattende internationale forskningslitteratur om udviklingen i koloniale og postkoloniale samfund under den moderne periode.

DEN FEJLSLAGNE KOLONISATION OG OPRINDELIGHEDSPOLITIKKEN

Underskriverne af forslaget om forstanderskabsordningen var alle fremtrædende skikkelser i administrationsbyen Godthåb (i dag Nuuk). Samuel Kleinschmidt, der hævdes at være ophavsmand til ideen om lokale bestyrelser med grønlandsk deltagelse, var Herrnhutisk missionær, men forlod senere brødremissionen og blev tilknyttet kateketseminariet i Godthåb som lærer. Hans herrnhutiske baggrund har utvivlsomt spillet en rolle i forbindelse med den plads beskyttelsen af

¹⁰ Thomsen: *Ægte grønlandere*; Marquardt: *Grønlanderne og*.

¹¹ Høiris: *Grønland*; Thuesen: *Fremmed*; Wilhjelm: *De store og Af tilbøielighed*; Manniche: *Sprogbeherskelse*.

den "oprindelige" grønlandske kultur fik. Andre underskrivere af forslaget var det lokale kateket-seminaries forstander Carl Emil Janssen, den stedlige læge Jakob Frederik Theodor Lindorff, og tidligere omtalte Heinrich Johannes Rink. Sidstnævntes omfattende forfatterskab er den centrale kilde til artiklens analyse af forestillinger om den koloniale administration omkring forstanderskabsordningens indførelse. Rink var en dominerende skikkelse i forhold til grønlandspolitikken, og selvom hans holdninger til tider var genstand for ophedet debat afspejlede, i et vist omfang, markante udviklingstendenser i den fremherskende holdning til administrationen af kolonien.

Da forstanderskabsordningen, i henholdsvis 1862 og 1863, blev indført, var det med visse afvigelser fra det oprindelige forslag. Først efter Rink i 1871 fik stillingen som direktør for den Kongelige Grønlandske Handel – som både styrede handlen og havde ansvar for administration af kolonien – blev principperne fra det oprindelige forslag gennemført mere konsekvent. I det følgende viser jeg gennem en analyse af Rinks skrifter, hvordan forstanderskabsordningen byggede videre på en administrativ tradition, men samtidigt konstituerede et markant brud i forhold til rationalet bag det koloniale projekt.

I tidens liberalistiske ånd var spørgsmålet om, hvorvidt den Kongelige Grønlandske Handel skulle bevare sit handelsmonopol et omdrejningspunkt i 1800-tallets grønlandsdebat. Monopolets fremtid var det overordnede emne for de kommissioner, der i 1835 og 1851 blev nedsat til at undersøge forholdene i Grønland. Konklusionen på kommissionsarbejdet var begge gange, at monopolet burde bevares ikke mindst af hensyn til grønlænderne. Rink blev involveret i kommissionsarbejdet i 1851, og i sit skrift *Om monopolhandlen på Grønland* fra 1852 argumenterede han for, at monopolet var nødvendigt for at beskytte den oprindelige kultur. Fangst fra kajak var, ifølge Rink, den eneste produktion, der kunne opretholde både grønlændernes eksistens og det europæiske engagement i landet. Hverken fiskeri, landbrug eller andet var der efter Rinks vurdering basis for at opdyrke i stor stil. Kun grønlænderne havde vist sig i stand til at tilpasse deres levemåde til forholdene, og derfor var europæere henvist til at lade deres tilstedeværelse i landet afhænge af de grønlandske fangere, som Rink derfor betegnede som "de egentlige producenter". Denne argumentation kan i nogen grad ses som en reaktion på den tidligere kolonibestyrer Mathiesens publicerede forslag om at gennemføre en egentlig nybyggerkolonisation af Grønland.¹²

I Rinks optik kunne grønlændernes livsform kun beskyttes og forbedres under handelsmonopolets overblik og beskyttelse. Han frygtede, at en eventuel ophævelse af monopolet baseret på forestillingen om en kortsigtet økonomisk gevinst ville betyde en indskrænkning i antallet af handelspladser, som igen ville forårsage en større befolkningstæthed ved de mest fordelagtige pladser.¹³ Dette

¹² Mathiesen: *Den Grønlandske*.

¹³ Rink: *Monopolhandelen*, s. 54-55.

ville, som Rink skrev, have den slags "skadelig indflydelse som Samlivet af Mange paa én Plet kan have, i det den ene stoler paa den anden med Hensyn til Indsamling af Forraad, og denne Communisme i forbindelse med den større Selskabelighed avle Dagdriveri og Ligeugdighed".¹⁴

I den skelsættende instruks af 1782 til ansatte i handelen er forståelsen af sælfangstens vigtighed et centralt element. Imidlertid får denne fangerkultur i 1800-tallets grønlandsdebat en rolle, der rækker ud over handelsaspektet; den bliver udtryk for ægte grønlandskhed.¹⁵ Understøttelsen af fangererhvervet, der allerede i slutningen af 1700-tallet var en stærk og indflydelsesrig strømning i den koloniale administrationspolitik, voksede således i midten af 1800-tallet til et totalt dominerede princip.

I Rinks beskrivelser af de danske handelsdistrikter i Nordgrønland, en udgivelse fra 1855, kom hans syn på grønlænderne tydeligt til udtryk. Han beskrev, hvordan befolkningen særligt i forhold til børneopdragelse stod på et lavt niveau i sammenligning med den civiliserede verden:

I henseende til Opdragelsen af deres Børn, troer jeg, at Grønlænderne kunne siges at staa paa det laveste Standpunkt og meest at nærme sig til Instinktets, da de i Almindelighed kun lære dem det umiddelbart Nødvendigste til deres tilkommende Livsophold, saasom Øvelsen i Kajakfangst, i at køre med Slæde, og selv dette kun under Form af Morskab eller Leg [...]. Paa denne Maade lære de fra Smaa af ikkun at følge deres Lune og Tilbøjelighed; foruden Tilfredsstillelsen af deres umiddelbare Livsfor nødenheder drejer deres Liv sig kun om Morskab og Leg og Nydelsen af den mest ubundne Frihed.¹⁶

Denne iagttagelse af grønlændernes børneopdragelse rakte, som citatet antyder, videre end til børnenes opførsel. Det var hele den grønlandske karakter, der i Rinks beskrivelse stod i forbindelse med opdragelsesproblematikken:

Grønlændernes Temperament er Phlegma blandet med en tom Lattermildhed og Overgivenhed. Legemlige Lidelser bære de i Regelen med Koldblodighed, hvorpaa man har mærkelige Exempler. Og paa den anden Side hører der utroligt Lidt til at sætte dem i en glad Stemning, og det mest Intetsigende kan vække deres Latter. I denne Sløvhed og Indolens voxer Børnene op uden at der vækkes nogen alvor hos dem, eller nogen tanke om et Maal at stræbe efter. Derfor søge de at undgaa ethvert somhelst Baand, som i længere Tid maatte komme til at paahvile dem, saasom Tjenesteforhold, naar de begynde at falde dem lidt besværlige, Contrakter, o. desl.; naar de kun have lært at fange

¹⁴ Rink: *Monopolhandelen*, s. 54.

¹⁵ Thomsen: *Ægte grønlændere*; Manniche: *Sprogbeholderskelse*; Rud: *Erobringen og Correct admixture*.

¹⁶ Rink: *Danske handelsdistrikter*, s. 16-7.

en Sælhund, føle de sig som de mest uafhængige Mennesker paa Jorden; de have da Alt hvad de behøve for sig selv og for dem, som Slægtskabet har givet dem at forsørge. Ligeegyldigheden mod at erhverve sig Noget, som kunde kaldes Formue eller tjene til at forbedre deres Kaar eller huslige Indretning, gjør ogsaa, at de, i Tilfælde af god Fangst, gjerne dele med deres Omgivelser, og at der derfor i Henseende til Fødemidler hersker en Art Communisme imellem dem. Men denne Communisme gjør dem atter endnu mere ligeegyldige med at spare og lægge tilside, da de dog i Nødstilfælde komme til at hjælpe Andre, som ikke vise denne Forsynlighed, dermed.¹⁷

Signalement af grønlænderne havde, i Rinks skrifter, den manglende stræbsomhed som ledemotiv, og netop denne mangel blev senere, med forstanderskabsordningen, mål for konkrete ledelsestiltag. I denne sammenhæng var kritikken af understøttelsesvæsnet et fremtrædende element. Både i *Om de danske handelspladser del 2* og i særdeleshed ved forslaget til oprettelse af forstanderskaberne blev fattighjælpen problematiseret. Problemet med uddelingen af fattighjælpen i den grønlandske sammenhæng var ifølge Rink, at man fik en slags sæsonbestemt forarmelse, hvor grønlænderne fæstnede lid til europæernes hjælp i de hårde tider på året og derfor ikke længere lagde forråd til side. Kritikken baserede sig på en forestilling om, at det prækoloniale samfund havde været præget af en nøje afstemt balance, hvor naturens bud, trods det "kommunistiske" fordelingsfællesskab, tvang alle til at yde deres indsats. Kolonisationens indtog havde, med sin misforståede uddeling af understøttelse til de sultende, forstyrret denne balance og fjernet grønlændernes incitament til at lægge til side til dårligere tider. Som Rink formulerede det: "hvis en Understøttelse ikke betragtedes som enhver anden offentlig Laane- eller Fattiganstalt, men tilstodes regelmæssig og uden Indskrænkning, da ville det uden tvivl snart komme saavidt, at Grønlænderne endnu mindre lagde Vind paa at samle Forraad".¹⁸

I artiklen *Om Aarsagen til Grønlændernes og lignende, af Jagt levende, Nationers materielle Tilbagegang ved Berøringen med Europæerne* fra 1862, tiden hvor forstanderskabsordningen blev gjort mere permanent, beskrev Rink, hvordan centrale elementer i den grønlandske samfundsorganisation var blevet nedbrudt gennem kolonisationsprocessen. Han sammenlignede grønlænderne med de udryddelsestruede nordamerikanske indianere, og hævdede en række sammenfald.¹⁹ Optimistiske analyser af den grønlandske demografi afviste Rink og forklarede en befolkningstilvækst mellem 1820 og 1855 med den positive indflydelse fra blandede ægteskaber. Som Rink skrev, var raceblandingen et: "overordentlig kraftigt [...] Middel [...] til at modvirke Befolkningens Aftagen".²⁰

¹⁷ Rink: *Danske handelsdistrikter*, s. 17.

¹⁸ Rink: *Danske handelsdistrikter*, s. 20-21.

¹⁹ Rink: *Om aarsagen*, s. 87.

²⁰ Rink: *Om aarsagen*, s. 86.

Den skæbne grønlænderne delte med de nordamerikanske indianere var ifølge Rink, at samkvemmet med europæerne havde ødelagt de centrale institutioner i samfundet. Dette skyldtes ikke mindst, at de oprindelige ”Skikke og Vedtægter” stod i forbindelse med deres religiøse praksisser, som missionærene havde stræbt mod at afskaffe.²¹

Rink hævdede, at Hans Egede tog fejl da han opfattede det prækoloniale Grønland som et samfund uden øvrighed, lov, orden og disciplin. At disse elementer fandtes kunne ifølge Rink udledes af Egedes egne tekster – de skulle blot søges hos angakokkerne, de hedenske præster eller åndemanere. Angakokkerne udgjorde både den gejstlige og verdslige øvrighed i det prækoloniale samfund, og det var derfor dem, der opretholdt de nødvendige skikke og vedtægter i samfundet. Som Rink skrev måtte selv angakokkernes argeste modstandere, 1700-tals missionærene Hans Egede og David Crantz (Herrnhutisk missionær) indrømme, at der blandt dem fandtes kloge og erfarne mænd.

Ifølge Rink var det en fejl at afskaffe angakokvæsnets net, idet man hermed fjernede autoriteterne i det grønlandske samfund. I stedet burde man have sigtet mod at kristne angakokkerne, og derigennem have udnyttet dem som ledere blandt deres landsmænd.²² I samme ånd kritiserede Rink fjernelsen af trommesangstævnerne, som ifølge ham havde fungeret som en prækolonial retspleje: ”Forsamlingen var Dommer, og Straffen bestod i den offentlige Beskjæmmelse”.²³

Ligeledes, skrev Rink, var de love, eller skikke og vedtægter, der blev understøttet af angakokkerne som øvrighed og trommesangstævnerne som rettergang, nu forsvundet med det resultat, at der manglede orden og disciplin i det grønlandske samfund. Derfor måtte der skabes en ny orden, blandt andet ved hjælp af forstanderskabsordningen, der skulle facilitere dannelsen af en øvrighed bestående af både gejstlige og verdslige autoriteter.

Kritikken af kolonisationsprocessen var langt fra ny. Købmanden Lars Dalager (1715-72), der var kritisk over for både mission og handel i Grønland, var i sin udgivelse fra 1752 *Grønlandske Relationer* ret positivt indstillet over for visse angakokker og anerkendte deres rationalitet og funktion i samfundet.²⁴ Der opstod således allerede på et tidligt tidspunkt i kolonisationsprocessen en kritik af kolonisationens konsekvenser for grønlænderne.

²¹ Rink: *Om aarsagen*, s. 88.

²² Rink: *Om aarsagen*, s. 92-3.

²³ Rink: *Om aarsagen*, s. 96. Et trommesangstævne var et fænomen (eller institution), hvor beboere fra et områdes bopladser forsamledes og afklarede forskellige tvistigheder ved, at to kombattanter dansede, trommede og sang smædevers mod hinanden – tilskuerne fungerede her som en slags dommere. Ethnografiske observationer af disse trommesangstævner medvirkede til at etablere en forestilling om, at grønlænderne havde en iboende frygt for social udskamning.

²⁴ Dalager: *Grønlandske relationer*, s. 40-6.

Den kritiske forståelse, af kolonisationsprocessens nedbrydelse af den oprindelige kultur, voksede i betydning omkring midten af 1800-tallet og fik en dominerende indflydelse på den koloniale administration. Forstanderskabsordningen kan ses som en foreløbig kulmination på den politiske indflydelse fra denne kritiske tendens. Rinks indstilling til fjernelsen af både angakokkerne og trommesangsstævnerne var ikke ny, det var ideen om, at der kunne etableres moderne institutioner med udgangspunkt i de "oprindelige" derimod. Med dette udgangspunkt kunne forstanderskabsordningen lanceres som en tilbagevenden til de prækoloniale "skikke og vedtægter". Eller med andre ord som en re-traditionalisering af det grønlandske samfund.²⁵

I artiklen *Ægte grønlandere og nye grønlandere – om forskellige opfattelser af grønlandskhed* tolker Hanne Thomsen dyrkelsen af oprindelighed, og herunder (sæl)fangsten, som et resultat af den Kongelige Grønlandske Handels bestræbelser på at optimere det økonomiske udkomme af kolonisationsprojektet. Ifølge Thomsen overdrev Rink og hans ligesindede omfanget af forarmelsen blandt den grønlandske befolkning for at sikre en bevarelse af den Kongelige Grønlandske Handels monopol:

Når KGH ikke fandt det formålstjenligt at tegne et alt for lyst billede af Grønland, hænger det sammen med, at handlen var interesseret i på et økonomisk grundlag at skræmme de frihandelsinteresserede bort fra landet. Man kan næsten tale om, at der i midten af 1800-tallet blev iværksat en Grønland-er-ved-at-blive-et-usselt-og-forarmet-land-kampagne fra KGH og KGH-venlige kredse.²⁶

Herunder var det, i overensstemmelse med traditionen, centralt at sikre, at grønlanderne vedblev med at fange sæler, som kunne indhandles. Som Thomsen formulerer det:

At grønlandsbilleder er så domineret af sæler, kajaker og kajakfangere, er i høj grad et resultat af den danske kolonipolitik i Grønland og KGHs bestræbelser 1700- og 1800-tallet, som gik ud på at fastholde befolkningen inden for fangererhvervet. Det var den danske koloniadministration, som langt hen ud i egen interesse "skabte" billedet af grønlanderen som sæl- og kajakfanger, hvor erhvervet blev set som det særligt grønlandske.²⁷

Ole Marquardt er med sine analyser af de økonomiske forhold omkring midten af 1800-tallet enig i, at den koloniale administrationsstrategi var præget af en dyrkelse af den grønlandske oprindelighed:

²⁵ Rink: *Samling*; Manniche: *Sprogbeholderselse*.

²⁶ Thomsen: *Ægte grønlandere*, s. 24.

²⁷ Thomsen: *Ægte grønlandere* s. 23.

Rink og hans ligesindede fik held til at præge den danske Grønlandspolitik fra midten af 1850'erne og frem til århundredeskiftet, på en måde så politikken i voksende grad afspejlede opfattelsen, at den eksisterende *grønlandske befolkning* var – og måtte forblive – et *natur- og jagtfolk*, der for sin egen overlevelses skyld skulle civiliseres og vestliggøres så lidt som overhoved [muligt].²⁸

I artiklen *The importance of Fish in the Greenlanders' Everyday Economy: the Moravian Congregations of South Greenland, 1850-1880* konkluderer Marquardt, at det havde været muligt at opdyrke fiskeriet som erhvervskilde i det sydlige Grønland i perioden 1850-80, men at den koloniale administrations politik fungerede som en "kulturel spændetrøje", som blokerede for denne udvikling: "Settlements in these regions were confined to a cultural straitjacket as long as they were obliged to seek their fortune within the framework of an economic culture in which sealing products were Alpha and Omega".²⁹

Både Ole Marquardt og Hanne Thomsen beskriver således dyrkelsen af fan-gerkulturen i anden halvdel af 1800-tallet som en fastfrysning af det grønlandske samfund.

I den amerikanske antropolog Bernard Cohns studie af kolonialisme *Colonialism and its forms of knowledge. The British in India* beskriver han, hvordan den britiske kolonialmagt i Indien bemægtigede sig det koloniserede område forståelsesmæssigt for at kunne beherske det. For Cohn er der en tæt forbindelse mellem produktionen af viden om de forskellige etniske grupper og kolonimagtens beherskelse af de koloniserede. Ved at beskrive og forstå de forskellige grupper ud fra en række essentialiserede karakteristika blev det muligt for englænderne at herske over Indien. Ifølge Cohn søgte den britiske kolonialmagt, gennem forskellige undersøgelsesmodaliteter at bemægtige sig Indien på det forståelsesmæssige plan.³⁰ Forståelsen, som i sidste ende var en fastlæggelse af de forskellige indiske gruppers kultur, betød at kolonimagten kunne kontrollere befolkningen. Som Cohn formulerer det:

In the colonial history of India, there were explicit efforts made to construct an "official ethnography" at the moment that anthropology was beginning to be defined as a distinctive form of knowledge. Anthropologists developed practices through which they thought to erase the colonial influence by describing what they took to be authentic indigenous cultures. Their epistemological universe, however, was a part of

²⁸ Marquardt: *Grønlanderne*.

²⁹ Marquardt: *Importance*, s. 39.

³⁰ Cohn nævner den historiografiske modalitet (the historiographic modality), den observerende (rejse)modalitet (the observational/travel modality), inspektionsmodaliteten (the survey modality), den optællende modalitet (the enumerative modality), den museologiske modalitet (the museological modality) og overvågningsmodaliteten (the surveillance modality). Cohn: *Colonialism*.

the European world of social theories and classificatory schema that were formed, in part, by state projects to reshape the lives of their subjects at home and abroad.³¹

I lyset af Cohns analyse af den britiske kolonialisme i Indien, kommer forstanderskabsordningens retraditionaliserings-tema til at tage sig anderledes ud. Billedet af det traditionelle, prækoloniale samfund blev med forstanderskabsordningen en indflydelsesrig figur i den koloniale administrationsstrategi.³² Som Nicholas Dirks skriver påkaldte europæerne sig ikke kun videnskab, fremskridt, rationalitet og modernitet i deres koloniale projekter, de omkodede også samfundsmæssige forandringer og nye ledelsestiltag til at fremstå som udtryk for lokale traditioner.³³

På denne baggrund kan forstanderskabsordningen betegnes som en *oprindelighedspolitik*. Jeg bruger begrebet oprindelighedspolitik til at betegne en politik, der er baseret på et ideal om kulturel oprindelighed. I en oprindelighedspolitisk ledelsesstrategi forsøger kolonimagten således at tage udgangspunkt i eksisterende forestillinger om kulturelle forhold og værdier og anvende dem strategisk i et forsøg på at påvirke befolkningens subjektivitet. Som den følgende analyse af forstanderskabsordningens indhold vil vise, kan denne reform forstås som netop en oprindelighedspolitisk ledelsesstrategi.

SELVLEDELSE SOM STYRINGSRATIONALE

I det følgende analyserer jeg forskellige tekster skrevet i forbindelse med forslaget til oprettelse af forstanderskaber i Grønland fra 1856 og sætter samtidigt udviklingen ind i et internationalt perspektiv.

Ideen om at skabe institutioner, der byggede på den prækoloniale samfundsstruktur, er relevant i forhold til antropologen David Scotts studie af kolonial governmentalitet. Scott beskriver de koloniale reformatorers begejstring over Ceylons (nu Sri Lanka) egnethed som mål for ledelsestiltag. Som den britiske jurist Charles Hay Cameron beskrev det omkring 1830'erne: "A fairer field than the island of Ceylon can never be presented to a legislator for the establishment of a system of judicature and procedure, of which the sole end is the attainment of cheap and expeditious justice".³⁴

Camérons begejstring skyldtes, at der i hans øjne ikke var institutioner på øen, som var rodfæstede i religion eller tradition. Her skulle man ikke, som eksempelvis i Indien, kæmpe med tusinde år gamle strukturer. I juridisk og institutionel forstand var Ceylon derfor særligt velegnet materiale for en lovgiver, alt kunne bygges op fra grunden.

³¹ Cohn: *Colonialism*, s. 11.

³² Se Manniche: *Sprogbeherskelse* for en udnyttelse af Cohn i forhold til Grønland.

³³ Dirks: *Colonialism and culture*, s. 7-8.

³⁴ Coolebrook-Cameron papers i Scott: *Colonial governmentality*.

Ser man på beskrivelser af Grønland fra midten af 1800-tallet, tegnes der et billede af en tilsvarende mangel på institutioner og strukturer. Ofte blev dette beskrevet som problematisk, især i forbindelse med beskrivelser af kolonisationens effekt på det grønlandske samfund: som eksempelvis i Rink og Janssens fremstillinger af forholdene på Grønland.³⁵ I disse beskrivelser var det dog, som allerede anført, kolonisationens indtog, der havde forstyrret balancen i den skrøbelige prækoloniale orden. Ødelæggelse af de oprindelige institutioner, uddeling af understøttelse, tilgangen til europæiske varer og befolkningsfortætning udpegedes som de vigtigste faktorer i denne sammenhæng.

Med forslaget til forstanderskabsordningen blev den grønlandske mangel på social orden vendt til et positivt træk, idet dette forhold skabte rum for gennemgribende forandringer af samfundet. I forhold til eksempelvis Ceylon/Sri Lanka og reformerne i 1830 var der dog den betydelige forskel, at forandringen af det grønlandske samfund blev udlagt som en *retraditionalisering* af samfundet.³⁶ Reformatorerne bestræbte sig på at udnytte de traditionelle skikke og vedtægter som model for samfundsindretningen og med moderne lovgivning og institutioner som virkemiddel, genoplive og vække grønlænderne til tidligere tiders virksomhed. I Rinks eftermægle er forståelsen af forstanderskabsordningen som katalysator for en grønlandsk renaissance ret stærk. Som i journalist og tidligere redaktør Jørgen Fleischers beskrivelse:

”Rink var således den store igangsætter [...] hvor den gamle kultur var i opløsning, tændte han håb hos grønlænderne, så kulturelt vårbrud flød over hele landet. Inspektør H.J. Rink var grønlændernes sande ven, og ingen dansk embedsmand i Grønland har før eller siden udrettet så meget som ham”.³⁷

Eller hos Knud Oldendow under titlen *Grønlændervennen Heinrich Rink. Videnskabsmand, skribent og grønlandsadministrator*:

Man ville derfor *på en måde* føre grønlænderne tilbage og derved på længere sigt naturligtvis fremad derved, at man i første omgang ville opvække deres tabte sans for de gamle velegnede skikke og vedtægter, skabe en ny samfundsforståelse i stedet for den forliste, vække til live en ny borgerånd og moral i stedet for den, der al god vilje til trods var strandet.³⁸

³⁵ Rink: *Monopolhandelen, Samling, Om aarsagen*; Janssen: *En grønlandspræsts*, se også Bluhme: *Fra et ophold* og Graah: *Undersøgelses-reise*.

³⁶ Udtrykket retraditionalisering er inspireret af historikeren Jens Christian Manniche, der taler om, at Rink og ligesindede ville ”retraditionalisere” grønlænderne. Manniche: *Sprog-beherskelse*, s. 52.

³⁷ Fleischer: *Grønlands historie*, s. 43.

³⁸ Oldendow: *Grønlændervennen*, s. 25.

David Scotts analyse af kolonisationsprocessen i Ceylon/Sri Lanka er imidlertid interessant i forhold til at kontekstualisere forstanderskabsordningen. Scott indleder processen i tre faser: En indledende fase, hvor kolonimagten i stor udstrækning byggede videre på allerede eksisterede strukturer, den næste fase fra ca. 1780 til ca. 1830, som var præget af en merkantil interesse, hvor kolonimagten søgte at sikre sit økonomiske udkomme ved forskellige tiltag, uden dog at sigte mod at ændre fundamentalt med det koloniserede land. Derimod var Scotts tredje fase, hvis begyndelse han for sin egen empiris (Ceylon/Sri Lanka) vedkommende fastsætter til 1830'erne, præget af ambitionen om ikke alene at ændre fundamentale elementer i det koloniserede samfund, men også at ændre de koloniseredes subjektivitet – denne fase giver Scott overskriften kolonial governmentalitet (*colonial governmentality*). Scott operationaliserede Foucault-begrebet governmentalitet, der i 1990'erne var ved at blive et etableret sociologisk koncept i den engelsksprogede verden, i en analyse af kolonial magt.³⁹ På samme tid anvendte Nicholas Thomas begrebet i sine analyser af et andet britisk koloniprojekt, nemlig Fiji.⁴⁰

I et samfund, præget af det moderne ledelsesrationale governmentalitet, er målet at lede på en liberal måde frem for at kontrollere gennem regler, regulativer og truslen om potentiel magtanvendelse. Dermed er frihed et centralt element i den liberale governmentaliserede styreform, Foucault skriver "Failing to respect freedom is not only abuse of rights with regard to the law, it is above all ignorance of how to govern properly".⁴¹

Det centrale i dette ledelsesrationale er at sikre, at de naturlige reguleringsmekanismer kan træde i kraft. Selv det at regulere skal ske på en måde, der sikrer de naturlige mekanismer spillerum. Målet er at indrette samfundet således, at de enkelte individer, ved at følge deres egen tilbøjelighed, handler som det er ønskeligt.⁴² Under et overordnet tema om forholdet mellem magtstrukturer og ledelsesformer i kolonilande og vestlige metropoler er kolonial governmentalitet blevet udfoldet af blandt andet forskere som Gyan Prakash, Nicholas Thomas, U. Kalpagam, David Scott, Dipesh Chakrabarty og Partha Chatterjee.⁴³ Her skal jeg begrænse mig til at se på forstanderskabsordningen som udtryk for en udvikling i retning af et governmentalt ledelsesrationale og ikke perspektivere i forhold til forskellige positioner i feltet.

Ser man på det koloniale engagement i Grønland, passer dele af billedet udmærket med Scotts analyse af britisk kolonialisme i Ceylon: Indtil omkring 1780'erne var engagementet ikke præget af en gennemført strategi. Derimod kan dannelsen af den Kongelige Grønlandske Handel, og den regulering som instruksen til de

³⁹ Scott: *Colonial governmentality*.

⁴⁰ Thomas: *Colonialism's culture*.

⁴¹ Foucault: *Security*, s. 353.

⁴² Scott: *Colonial governmentality*.

⁴³ Prakash: *Another reason*; Thomas *Colonialism's culture*; Kalpagam: *The colonial state*; Scott: *Colonial governmentality*.

handelsansatte i 1782 betød, ses som indvarslingen af Scotts anden fase. Instruksen konstituerer en mere gennemført ordning af forholdene, hvor den bagvedliggende rationalitet var en merkantil interesse i at optimere koloniens rentabilitet. Dette ledelsesrationale indebar en klar bestræbelse på at begrænse den europæiske kulturs indflydelse, da den koloniale administration havde den opfattelse, at europæisk påvirkning gjorde grønlænderne mindre produktive. I sammenligning med det ledelsesrationale, der kendetegner den tredje fase er det dog vigtigt at notere sig, at der ikke var tale om et forsøg på at skabe en ny type grønlandske individer. Derimod skulle grønlænderne, af hensyn til produktiviteten, leve så uforstyrret som muligt; de skulle ikke formes eller subjektiveres til nye typer individer. Ledelsens mål var, i denne rationalitet, at indrette det koloniale system således, at man med størst mulig effektivitet kunne drive handel med grønlænderne.

Med David Scotts faseinddeling som model er det oplagt at betragte Grønlandskommissionen af 1835 som indvarslingen af den tredje fase, hvor den koloniale governmentaltitet brød frem som et nyt ledelsesrationale og resulterede i en mere konsekvent strategi sigtende mod at omforme det grønlandske samfund. I min læsning brød det nye governmentale ledelsesrationale dog først for alvor igennem med forstanderskabsordning.

En lille forklarende anmærkning indføjet af Rink mellem to skrifter i udgivelsen med tekster fra kommissionsarbejdet fra 1856 bekræfter denne iagttagelse. Anmærkningen optræder efter en skrivelse med titlen *Om Manglerne ved de til Grønlændernes Understøttelse i Sygdom og Trang sigtende Foranstaltninger*. I denne skrivelse fra 1855 anbefalede Rink en indskrænkning og ændring af fattighjælpen, således at der i stedet for europæiske varer skulle uddeles grønlandske. Formålet var at mindske grønlændernes afhængighed af de europæiske produkter og dermed begrænse den tilbøjelighed til at gøre alt for at tilegne sig disse varer, som grønlænderne ifølge Rink og ligesindede var præget af. I den efterfølgende anmærkning forklarede Rink imidlertid, at han i tidsrummet mellem ovennævnte skrivelse og det efterfølgende forslag om oprettelse af forstanderskaber havde skiftet holdning:

De senere Betænkninger i denne Samling [forstanderskabsforslaget m.m.] ville vise, hvorledes jeg ved en langvarigere Eftertanke formener at være kommet paa Spor efter de dybere Aarsager til de beskrevne materielle Onder, nemlig den beklagelsesværdige sociale Tilstand blandt Befolkningen, og at det er denne, som bør paavirkes. Det turde vistnok synes paaaldende, at man, for at raade bod paa Mangler, der ikke have deres Grund i uforudseete Naturforholde, men i Befolkningens regelmæssige, aarlige Ligeegyldighed mod blot at gemme paa det, som i Overflødighed produceres, altid kun har tænkt paa en directe Erstatning og ikke paa at paavirke de Indfødte gennem deres Fornuft.⁴⁴

⁴⁴ Rink: *Samling*, s. 180.

Rink undrede sig i anmærkningen over, at ambitionen hidtil havde begrænset sig til at skabe foranstaltninger, der kunne sikre hjælp til grønlænderne i nød. Dermed udmejsler han det skift i ledelsesrationalet, som forslaget om oprettelse af forstanderskaber var udtryk for. Rink og de andre forslagsstillere gav med forstanderskabsforslaget stemme til en ny, og langt mere ambitiøs, ledelsesstrategi. En ledelsesstrategi, der sigtede mod at skabe en ny social tilstand blandt befolkningen, der skulle påvirke "de indfødte" gennem deres fornuft. Med andre ord var målet at forme grønlændernes subjektivitet ved at ændre den beklagelsesværdige sociale tilstand blandt den grønlandske befolkning. Samfundets skulle omstruktureres fundamentalt, og målet for ledelsen var de grønlandske individers subjektivitet.

Dette markerede et afgørende skift i rationaliteten bag den koloniale administration, og samtidig indvarslede det en interessant øgning af den, absolut ikke gnidningsløse, interaktion mellem handels-, missions-, sundheds- og administrationsinteresser. Øgningen af dette samarbejde er signifikant, fordi det vidner om, at sammenkoblingen mellem ledelsestraditioner i det sekulære politiske felt og det kristne missionsfelt var en vigtig forudsætning for udviklingen af dette moderne ledelsestiltag. I Foucaults 1978 forelæsningsrække fra College de France beskriver han, hvordan den kristne "pastorale" sjæleledelse var en central komponent i udviklingen af den moderne governmentale ledelse.⁴⁵

I det følgende vil jeg give eksempler på, hvordan forstanderskabsordningen benyttede sig af en række teknikker, der, i højere grad end tidligere politisk/administrative tiltag i landet, sigtede mod at forme grønlændernes livsverden. Kort sagt eksemplificerer jeg, hvordan reformens i praksis søgte at fremelske selvledende individer i den grønlandske befolkning. Som det følgende afsnit vil vise, var en af de fremtrædende teknikker at fremme en inddeling af grønlænderne i forskellige samfundsgrupper.

ET NYT SOCIALT LANDSKAB

En af de centrale ledelsestekniske bestanddele i forstanderskabsordningen var forsøget på at skabe forskellige samfundsgrupper i Grønland. Formålet var at skabe en hierarkiseret social orden – en samfundstaksonomi. I denne forbindelse skal taksonomi forstås dels som en ordening, dels som det princip ordningen følger. Ifølge det foreløbige reglement fra 1857 skulle forstanderskaberne "udfinde Regler for hele Befolkningens Inddeling i Klasser efter Enhvers borgerlige Dygtighed".⁴⁶

Forslaget motiveredes blandt andet i en kritik af understøttelsesvæsnet i Grønland. Der blev taget udgangspunkt i, at en retfærdig uddeling af understøttelse krævede kendskab til de enkelte familier. Faren ved at uddele hjælpen på

⁴⁵ Foucault: *Security*.

⁴⁶ Citeret fra Wilhjelm: *Aftilbøielighed*, s. 191.

et for løst grundlag var, i denne optik, at det kunne fremkalde en demoralisation i befolkningen. Samtidigt blev begreberne æresfølelse og værdighed tildelt en central rolle. Udfordringen bestod således i at finde midler til at sondre mellem de forskellige modtagere, og ikke mindst at opnå mulighed for at vurdere deres værdighed. Det er værd at bemærke sig, at argumentationen var parret med en opfattelse af grønlænderne som grænseløst letsindige. En opfattelse, der efter forslagsstillernes mening gjorde, at situationen ikke umiddelbart var sammenlignelig med situationen i civiliserede lande.

Udover den vigtige skellen mellem de forskellige typer af nødlidende var ideen bag forstanderskaberne at skabe en "borgerlig og lovlig Orden".⁴⁷ Dette skulle ske ved at:

drage dem ud af denne med et isolerede liv følgende Sløvhed [...] ved at tage dem med paa Raad i henseende til fælles Anliggender [...], forlange deres Mening og lade dem afgive deres Stemme desangaaende, ligesom man ogsaa derved ville have fortrinligt middel til at fremdrage eller udmærke, og derved opmuntre de dygtigste og agtværdigste Erhververe, hvis efter Omstændighederne store Fortjeneste af at yde Handelen den meste Fordeel.⁴⁸

Grønlænderne skulle således inddrages i beslutningsprocesserne og på denne måde kaldes til ansvarlighed og virkelyst. I samme forbindelse ville forstanderskaberne give mulighed for at ændre den tilsyneladende klasseløse sociale orden og understøtte, eller måske snarere indføre, tydeligere og mere betydende skel mellem forskellige samfundsgrupper:

Det er utvivlsomt at Grønlænderne allerede nu skjænke de Dygtige iblandt dem agtelse og at denne Agtelse, naar den støttedes ved en saadan Stilling, vilde kunne gaae over til et virkeligt Subordinationsforhold. Man vilde ved saaledes at tage Indfødte paa fraliggende Pladser med paa Raad ikke alene erholde de fornødne Oplysninger om Tilstanden paa de forskjellige Steder, men tillige maaske indleede en vis borgerlig Orden iblandt dem, i hvilken den Dygtige, som tjener til at bære Samfundet, anvises sin Plads, og den, der tærer paa dets kræfter, ja vel endog forsynder sig imod det, sin Plads.⁴⁹

Der kan drages paralleller til udviklingen i København, hvor blandt andet filantropiske understøttelsesforeninger arbejdede på at skabe en tydelig differentiering mellem forskellige grupper af fattige. Et skel mellem værdige og uværdige fattige blev promoveret og implementeret og fik betydning i forhold til de fat-

⁴⁷ Rink: *Samling*, s. 184.

⁴⁸ Rink: *Samling*, s. 184.

⁴⁹ Rink: *Samling*, s. 184.

tiges mulighed for at få støtte. Personer, der efter undersøgelser blev vurderet som uforskyldte i deres fattigdom, kunne opnå understøttelse fra en privat filantropisk organisation og derimod undgå den stigmatiserende effekt den offentlige støtte indebar. De københavnske understøttelsesforeninger opererede med den ide, at differentieringen ville skabe et øget incitament for arbejdsmohed, nøjsom- og moralsk livførelse blandt de fattige.⁵⁰ Der var dog afgørende forskelle mellem udviklingen i København og Grønland. I tilfældet Grønland var bestræbelsen med forstanderskabsordningen ikke blot at inddele et afsnit af befolkningen i grupper, men snarere at ordne hele samfundet i forskellige sociale klasser. Som eskimologen Søren Forchhammer skriver om forstanderskabsordningen: "Rink og hans meningsfæller ville, bl.a. ved hjælp af forstanderskaberne, skabe en borgerlig klasse af dygtige og 'husholderiske' sælfangere som kunne stå i spidsen for en egentlig borgerlig grønlandsk samfundsorden".⁵¹

Med forstanderskabsordningen var ambitionen fra forslagsstillernes side at indføre en borgerlig orden og lovregulering, hvor de enkelte individers formåen blev udslagsgivende for deres placering i samfundet.

Det konkrete greb i forhold til denne ambition var en inddeling af befolkningen på baggrund af kendskabet til deres forhold. En af teknikkerne, der blev foreslået, var en designationsprotokol, som skulle føres af forstanderskaberne med oplysninger om hver enkelt forsørger i kolonidistriktet, samt et repartitionssystem, hvor en takst af summen betalt for grønlandernes varer, på baggrund af den foreliggende viden om deres forhold, skulle uddeles som belønning til de bedste fangere. Samtidigt skulle forstanderskaberne fungere som domstol og varetage uddelingen af understøttelse. Som det fremgik af forslaget: "Forstanderskabernes genstandsfelt skulle være understøttelsesvæsnet og navnlig Understøttelsens, saavidt muligt, retfærdige Fordeling efter den Trængendes Værdighed", en domstolsfunktion samt uddeling af repartition på baggrund af designationsprotokollen".⁵²

Hvad angår understøttelsesvæsnet var formålet, i overensstemmelse med den kritik Rink havde rejst i sine tidligere skrifter, at tilvejebringe muligheden for at sondre mellem de forskellige typer af trængende for at undgå de uheldige effekter af den tilfældige uddeling. Argumentationen er her fuldstændig sammenlignelig med den, der lidt efter blev rejst i forbindelse med kritikken af understøttelsessystemet i København. Det uheldige ved tilfældig uddeling af understøttelse i Grønland blev beskrevet således:

Den hidtil, som oftest kun ved den umiddelbare Medlidenhed ledede Godgjørenhed, der nøjere betragtet bliver en Uretfærdighed, forsaavidt som den bortleder Opmærksomheden fra de Værdige, forandres til en Godgjørenhed efter faste Regler, og bør det

⁵⁰ Rud: *Subjektiveringsprocesser*.

⁵¹ Forchhammer: *Administrative*, s. 148.

⁵² Rink: *Samling*, s. 186.

ved disse Møder være en Hovedopgave, om muligt at udfinde saadanne Regler, som f. Ex.: Ingen Understøttelse gives før en vis Datum; naar der endnu i December har været god Fangst, tør ingen understøttelse udgives den Vinter, om visse hjælpeløse Personer bør undtages fra saadanne Regler etc.⁵³

Det var de uheldige effekter af tilfældig uddeling, baseret på medlidenhed frem for faste regler, og sammenblandingen af værdige og uværdige modtagere med demoralisation, apati og forarmelse som resultat, der blev kritiseret og søgt ændret.

Samtidigt er det tydeligt, at kolonimagten søgte en strategisk udnyttelse af dens viden om den prækoloniale kultur i forbindelse med bestræbelsen på at påvirke de enkelte individers subjektivitet. I det følgende analyserer jeg eksempelvis, hvordan ambitionerne om at vække grønlænderne til arbejdsomhed og forsynlighed var knyttet til anvendelsen af en udskammings-teknik, der var baseret på en forestilling om grønlænders kulturelt betingede frygt for at blive udskammet offentligt. Idegrundlaget var det, at: "den simple Offentliggørelse af Navn" kunne fungere som: "et kraftigt Straffemiddel".⁵⁴ Det fremgår af forslaget til oprettelsen af forstanderskaberne at:

Hvert Forstanderskab skulde være i besiddelse af en Designationsprotocol, hvori var indført en fuldstændig Designation over Districtets Beboere, med Bemærkninger om deres oeconomiske Forfatning, Duelighed, deres Stilling som Forsørgere eller Forsørgede osv., og hvori de aarlig indtræffende Forandringer for hvert Individ især skulde indføres. Enhver Person kunde i Protokollen have sin Side eller Del af en Side, og kunde Protokollen saaledes gjælde for en længere Aarrække, idet kun de senere fødte eller tilflyttede tilføjedes. Af denne Protocol skulde der aarlig gjøres et kortfattet Uddrag, som skulde offentliggøres blandt Grønlænderne, og hvis Hensigt skulde være, deels at føre Control med de Forandringer, som Befolkningens productive Kræfter og oeconomiske Forfatning muligen turde være underkastede i Aarenes Løb, og navnlig med den overordentlige farlige aftagen af de gode Fangere, Kajakmænd, konebaade osv., deels ved *den store Magt som offentlig Nævnelse af Navn har paa Grønlænderne*, at opmuntre de gode Kræfter, styrke den Stræbsomme i sin Stilling, egge den Lade og Lige-gyldige til Virksomhed, og straffe den, der ligefrem forbryder sig mod Samfundet.⁵⁵

Offentliggørelse skulle således udnyttes til at påvirke både de flittige og de dovne i det grønlandske samfund. For et kolonialt samfund er der tale om et omfattende kendskab til befolkningen. Forstanderskabernes detaljerede designationsprotokoller indebar en ret omfattende kontrolmulighed.

⁵³ Rink: *Samling*, s. 190.

⁵⁴ Rink: *Samling*, s. 187.

⁵⁵ Rink: *Samling*, s.187, min fremhævelse.

Kendskabet til den enkelte var en forudsætning for et virksomt understøttelsesvæsen. Et referat af designationsprotokollen skulle nemlig offentliggøres, og dermed udstille den enkelte fangers formåen blandt hele befolkningen, for at motivere grønlænderne til at yde deres ypperste. Denne praksis var inspireret af en etnografisk funderet forestilling om den oprindelige grønlandske kultur, ifølge hvilken frygten for at blive socialt udskammet havde en disciplinerende effekt på individerne. I kolonien var ledelsesteknikken således ikklædt et særligt oprindelighedspolitisk islæt.

Nedenstående er et eksempel på en side i logen Godhavns designationsprotokol fra 1860'erne og frem. Her findes oplysninger om grønlænderen Johan Broberg, der som det fremgår, var gift, havde en datter og en plejesøn, ejede en riffel, en hvalfangerslup, 2 kajaker og et spand hunde:

Alder						Tidspunkt		Hvalfangerslup		Kajak		Riffel		Andre	
1-7	2	4													
8-15	8														
15-21	8														
22-28	7														
29-35	6														
6-12	15														
13-19	22														
20-26	22														
27-33	6														
2-9	6														
10-16	3														
17-23	5														
24-30	1														

Godhavns designationsprotokol (1863-1864)

Derudover fremgår det af protokollen, at den ugifte grønlænder Frederik Wille, som havde riffel og kajak, boede hos Johan Broberg. I skemaet, hvoraf et udsnit kan ses på ovenstående billede, kan man aflæse type og mængde på de produkter, Johan Broberg afhændede til handelen.

Efter Rink i 1871 blev direktør i den Kongelige Grønlandske Handel fik forstanderskaberne, som allerede skrevet, en form, der mindede om den, der kan ses i det oprindelige forslag. På baggrund af designationsprotokollen skulle repartitionen nu foregå efter nøje tilrettelagte former. Når den Kongelige Grønlandske Handel indhandlede varer fra grønlænderne indbetaltes et tilskud, svarende til en vis procentdel af prisen, hvoraf en del gik til de enkelte forstanderskabers kasser. Af disse penge udbetalte forstanderskaberne understøttelse til de trængende

og finansierede deres øvrige aktiviteter. Når disse udgifter var afholdt udbetaltes det resterende, som repartition, efter en detaljeret fordelingsnøgle til de fangere, der levede op til de fastsatte kriterier.

Johan Broberg har som ejer af en hvalslup været usædvanlig velstående, hvad der også kan aflæses i repartitionslisterne fra perioden, hvor repartitionsprincippet var blevet implementeret:

Fangerens Navne	Klasse			Hunde-spand		Familie-forhold	Halt	Pengebeløb	
	1	2	3	Båd	Hunde			Kr.	Ø.
Peter Broberg	3				2	10	15	7	05
Emil Broberg	3			4		3	10	4	70
Mathias Broberg	3						3	1	41
Hans Hansen			1						47
Nr. Adam Broberg	3				2	3	13	6	11
Johan Broberg	3			4	2	10	19	8	93
Thomas Math. Pels Broberg		2							
Christian Holbroe									

Repartitionsliste for Godhavns forstanderskab 1884

Som det fremgår, var fangerne under denne periode i det nordlige inspektorat inddelt i tre forskellige kategorier efter deres dygtighed eller produktivitet. Her figurerede Johan Broberg som fanger af første klasse, og denne status gav ham ret til tre anparter af repartitionsbeløbet. Derudover var han, siden designationen fra begyndelsen af 1860'erne, blevet ejer af en konebåd, som berettigede ham til fire anparter, han havde stadig et hundespand, to anparter, og hans familieforhold, antallet af personer han forsørgede, berettigede ham til ti anparter. Om hans familieforhold, der giver hele ti anparter, kan det siges, at han i designationsprotokollen var opgjort til i 1868 at have tre døtre og en plejesøn, derudover har der formentligt være forældre og/eller svigerforældre i husholdningen.⁵⁶

I forhold til den beskrevne oprindelighedspolitik er det værd at hæfte sig ved Johan Brobergs konebåd. Det fremgår af Godhavns forstanderskabs repartitionsliste, at Broberg først fra 1876 kunne modtage repartitionsanparter for ejerskab af konebåd. I 1876 havde repartitionssystemet, der privilegerede "oprindelighed" i form af hundespand og konebåde, fungeret i et par år, og man kunne fristes til at tolke Brobergs anskaffelse af konebåd som et strategisk valg betinget af det økonomiske incitament, der var indbygget i repartitionsordningen. Det gav ingen repartitionsanparter at eje et europæisk fartøj.

Da en anpart ved Godhavns forstanderskab i 1884 beløb sig til 47 øre havde Johan Broberg, gennem sine 19 anparter krav på otte kroner og 93 øre. Dermed var Johan, der i 1877 blev medlem af Godhavns forstanderskab, den af de 31 repartitionsnydende, der fik det største beløb dette år, hvor gennemsnittet var tre

⁵⁶ Logen Godhavns forstanderskabs forhandlingsprotokol 1863-1897.

kroner og 29 øre (syv anparter). Alex Kjær Sørensen skriver at: "85% af grønlænderne, der levede af grønlandske erhverv, ikke havde mere end en snes kroner gennemsnitligt om året i kontantindtægt altså 100 kr. for en familie på 5".⁵⁷

Størrelsen af repartition lader, i dette perspektiv, til at have haft en ret afgørende indflydelse på fangernes økonomi. Det skal dog bemærkes, at det er endog meget svært at udmåle betydningen denne sum penge i et samfund som det grønlandske, der langt fra udelukkende var baseret på pengeøkonomi. Ole Marquardt bestrider således Kjær Sørensens konklusioner, og mener at fangerne havde en række alternative indtægtskilder.⁵⁸

Som fangeren Hans Hansen, se repartitionsskemaet, kunne man som mindre produktiv fanger, af tredje klasse, uden konebåd, hundeslæde og uden familære forpligtigelser være nede på en enkelt anpart af repartitionen. Derudover var de fangere, der i årets løb havde modtaget hjælp fra forstanderskabet udelukkede fra repartitionen. Ved fordelingen af repartition blev forskellen på dygtige og mindre dygtige fangere forstærket i økonomisk forstand.

Som det er beskrevet i forslaget om oprettelse af forstanderskaberne, var det meningen, at den oprindelighedspolitiske udskamningsteknik, inspireret af de etnografiske beskrivelser af trommessangstævner, skulle styrke de mest effektive fangers position i samfundet. Men det oprindelighedspolitiske aspekt ved forstanderskaberne rakte videre end udskamningstemaet.

For at være valgbar som forstander skulle grønlænderne, som nævnt, være dygtige fangere. Som Ole Marquardt, Hanne Thomsen og Jens Christian Manniche har påpeget betød dette, at fangerne blev privilegeret med indflydelse i rådene. Dette aspekt var således også præget af den oprindelighedspolitiske strømning, som kan genfindes mange steder i det grønlandske samfund i perioden. I det oprindelige forslag skulle man på baggrund af designationerne danne en social taksonomi over grønlænderne.⁵⁹ Det "oprindelige" grønlandske samfund, der af den koloniale administration blev opfattet som klasseløst eller urkommunistisk, skulle således indeles i forskellige klasser.

I skemaet nedenfor kan man se hvordan forslagsstillerne forestillede sig, at de enkelte kolonidistrikters forhold, på baggrund af oplysningerne fra designationsprotokollen, kunne opgøres:

⁵⁷ Sørensen: *Danmark-Grønland*, s. 17.

⁵⁸ Marquardt : *Socioøkonomiske*.

⁵⁹ Udtrykket social taksonomi refererer, i denne sammenhæng, ikke alene til selve inddelingen af befolkningen i sociale grupper men også til det "ordnende princip" denne inddeling forgik efter.

Udenbiffrifternes Navne.	Fangere.				Fiskere.		Drenge over 12 Åar uden Kajak.	Børne, Uduelige, uden Kajak.	Konebørne.	Indsamlede Stubepøser forrige Efteraar.	Hele Folketallet.	Anmærkninger over fortjente Personer eller Handlinger eller over det Mød- fatte.
	№ 1	№ 2	№ 3	№ 4	Følge Alder Drenge Oldinge.	Af Uduelighed.						
N. N.												
N. N.												
Sum.												

Figur 1: Skema over samfundsklasser fra forslaget om oprettelse af forstanderskaber (1856)

Her var fangerne, under kategorien *Fangere*, inddelt i fire klasser, én mere end de tre, der findes i repartitionslisten fra Godhavn 1884. Derudover rummede kategorien *Fiskere* de grønlandere, som ikke var fangere. Fiskerkategorien, var underdelt i to rubrikker efter årsager til erhvervet som fisker: alder – dreng eller olding – eller uduelighed. Det at være fisker var således, ifølge forslagsstillerne, en unaturlig tilstand for grønlandere, som enten kunne skyldes alder eller uduelighed.

Derudover ses to rubrikker beregnet til at opgøre de "kulturelle anomalier": Grønlandere uden kajak, som enten *Drenge (over 12 år)* og *Voksne uduelige*. Den oprindelighedspolitiske strømning var fremtrædende her, hvor fangerne var de eneste ægte grønlandere og ikke-fangere overvejende var uduelige eller uegnede til fangst i kraft af deres alder. Som Hanne Thomsen bemærker det, var der tale om: "en ideologisk beskyttelse af sælfangererhvervet".⁶⁰ Fiskeri og lønarbejde blev undertrykt for at holde fangerne i deres "nationale erhverv": Sælfangsten.

Som beskrevet i indledningen til denne artikel var ideen om, at man på denne måde kunne inddele en befolkning i forskellige sociale klasser kontroversiel. Rink refererer indenrigsministeriets afslag fra 1859 på hans anmodning om at udvide forstanderskabsforsøgene således:

Efter Modtagelsen af disse Meddelelser fandt Ministeriet imidlertid, at skjøndt det derved paa den ene Side nu i det hele havde viist sig virkelig udførligt at overdrage saadanne Anliggendes Bestyrelse til Myndigheder, i hvilke de Indfødte havde en virksom Deeltagelse, havde Tidsrummet viist sig alt for kort til at man kunne antage at

⁶⁰ Thomsen: *Ægte grønlandere*, s. 25.

være kommen til nogenlunde Klarhed om de Grundsætninger, som i det Enkelte skulde følges, hvorfor det maatte ansees for betænkeligt, allerede nu at fastsætte bestemte Regler, navnlig om *noget saa ganske Usædvanligt, som at inddele Befolkningen i visse Klasser [...]*.⁶¹

Formuleringen: "at inddele befolkningen i visse klasser" er central, fordi udtrykket *visse klasser* i tidens terminologi formentligt sigter til statistiske samfundsklasser.⁶²

Det ambitiøse forsøg på social ingeniørkunst, hvor den institutionelle struktur skulle fremkalde en ny social orden – en social taksonomi, hvor de dygtigste fangere rangerede højest i samfundet, var altså i første omgang for vidtrækkende for indenrigsministeriet. Rationalet i det oprindelige forslag var at: "ægge de lade til virksomhed" og styrke de stræbsommes position, og samme rationale lå bag bestræbelserne på at skabe en ny social orden i det grønlandske samfund. Disse tiltag sigtede mod at generere selvledelse blandt grønlænderne. David Scotts beskrivelse af den koloniale version af governmentalitet, er denne ret overensstemmende med observationerne fra gennemgangen af forstanderskabsordningen: "What was at stake in the governmental redefinition and reordering of the colonial world was the design of institutions so that, following only their own self-interest, natives would do what they ought".⁶³

Forstanderskabsordningen konstituerer i mine øjne netop en sådan redefinition og omordning af det grønlandske samfund. Formålet var at få grønlænderne til selv at efterstræbe de ønskede mål i form af stræbsomhed, arbejdsomhed og moralsk adfærd. Det, som var på spil, var den taktiske tilrettelæggelse af grønlændernes handlerum således, at de "af sig selv" ville følge en adfærd, der både gavnede koloniprojektet økonomisk og moralsk. Samtidigt var dette forsøg på at omforme grønlænderne til selvledende individer præget af den oprindelighedspolitiske strømning, således at den korrekte adfærd var defineret ved et kulturelt ideal om grønlandskhed; en oprindelighedspolitisk selvledelse. Gennem reformens retraditionaliserings-tema, der indebar bestræbelsen på at generere et nyt socialt landskab bestående af forskellige samfundsklasser, skulle der indlejres en ny - arbejdsomhed - forsynlighed - respekt for ejendomsret - bevidsthed om egen og andres position - stræbsomhed og orden i de grønlandske individer. Som artiklens analyse viser, var 1800-tallets store reform af kolonien Grønland uhyre ambitiøs. Den afspejler den præmis, at kolonien optrådte i rollen som laboratorium, hvori der kunne udføres storstilede sociale eksperimenter, og markerer samtidigt et betydningsfuldt skift i ledelsesrationalet bag det koloniale projekt i Grønland. Et skift, der var præget af udviklingen i vestlige samfund, men

⁶¹ Rink: *Oversigt over*, s. 4, min fremhævelse.

⁶² Tak til Asbjørn Romvig Thomsen for inspiration til denne tolkning af citatet.

⁶³ Scott: *Colonial governmentality*, s. 214.

som i det specifikke danske koloniprojekt i Grønland fandt sin særegne oprindelighedspolitiske form.

LITTERATURLISTE

Bøger

- Bluhme, Hans E.: *Fra et Ophold i Grønland 1863-64*, København 1865.
- Cohn, Bernard S.: *Colonialism and its forms of knowledge: the British in India*, Princeton: Princeton University Press 1996.
- Dalager, Lars: *Grønlandske relationer. Indeholdende Grønlændernes liv og levnet, deres skikke og vedtægter, samt temperament og superstitioner, tillige nogle korte reflectioner over missionen*, Kiøbenhavn: L.H. Lillies enke 1752.
- Dirks, Nicholas B.: *Colonialism and Culture*, Ann Arbor: University of Michigan Press 1992.
- Fleischer, Jørgen: *Grønlands historie. Kort fortalt*, København: Aschehoug Dansk Forlag A/S 2003.
- Foucault, Michel: *Security, territory, population: lectures at the Collège de France, 1977-78*, New York: Palgrave Macmillan, 2007.
- Gad, Finn: *Grønlands historie, en oversigt fra ca. 1500 til 1945*. København: Gad 1946.
- Graah, Wilhelm A.: *Undersøgelses-reise til østkysten af Grønland. Efter kongelig befaling udført i aarene 1828-31*, København: Gyldendal 1932.
- Høiris, Ole: *Grønland – En Refleksiv Udfordring: Mission, Kolonisation Og Udforskning*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag 2009.
- Janssen, C.E.: *En grønlandspræsts optegnelser 1844-49*, København: Julius Clausen og P.F.R. Rist 1913.
- Manniche, Jens C.: *Sprogbeherskelse og herskersprog. Om sprog og kolonialisme i Grønland i 1800-tallet*. Aarhus Universitet, Historisk Institut 2002. Arbejdsrapport fra Aarhus Universitet <http://iho.au.dk/fileadmin/www.iho.au.dk/historie/afdelingen/Arbejdsrapporter/her-skersprog10.pdf> (24.10.2011)
- Mathiesen, J.: *Den grønlandske handel sat i forbindelse med Grønlands colonisation*, Kjøbenhavn 1846.
- Oldendow, Knud: *Grønlændervennen Hinrich Rink. Videnskabsmand, skribent og grønlandsadministrator*, København: Det Grønlandske Selskab 1955.
- Prakash, Gyan: *Another reason: science and the imagination of modern India*, Princeton: Princeton University Press 1999.
- Rink, Heinrich Johannes: "De danske handelsdistrikter i Nordgrønland, deres geographiske beskaffenhed og produktive erhvervskilder", i H.J. Rink, *Grønland geografisk og statistisk beskrevet af H. Rink, Første bind, eller: "De danske handelsdistrikter i Nordgrønland," første og anden Deel*, Kjøbenhavn: A.F. Høst 1855.
- Rink, Heinrich Johannes: *Meddelelser om forstanderskaberne i Sydgrønland 1862*, Nuuk: Nunatta Atagaateqarfia 1982 (1862-68).
- Rink, Heinrich Johannes: *Om grønlænderne, deres fremtid og de til deres Bedste sigtende foranstaltninger*, Kjøbenhavn: I Kommission hos A.F. Høst 1882.
- Rink, Heinrich Johannes: *Om monopolhandelen paa Grønland. Betænkning i anledning af spørgs-maalet om privates adgang til Grønland*, Kjøbenhavn: A.F. Høst 1852.
- Rink, Heinrich Johannes: *Om aarsagen til grønlændernes og lignende afjagt levende, nationers materielle tilbagegang ved berøringen med europæerne*, Kjøbenhavn: Forlagt af den Gyldendalske Boghandel (F. Hegel) 1862.
- Rink, Heinrich Johannes: *Oversigt over forstanderskabs-indretningens indførelse og virksomhed i Grønland 1857-1868*, Kjøbenhavn: B. Lunos bogtrykkeri ved F.S. Muhle 1869.
- Rink, Heinrich Johannes: *Samling af betænkninger og forslag vedkommende den Kongelige Grønlandske Handel*, Kjøbenhavn 1856.

- Rendal, Grete: *Forstanderskabets virke i Upernavik distrikt 1864-1910. Historisk undersøgelse af forstanderskabets funktion og indvirkning på samfundet i Upernavik distrikt*, Specialeafhandling Nuuk: Ilisimatusarfik 2006. <http://www.ilisimatusarfik.gl/LinkClick.aspx?link=Ekstern%2FUddannelse%2FSpecialeBA%2FSpeciale+2006+gr.pdf&tabid=136&mid=702&language=nb-NO> (24.10.2011)
- Rud, Søren: *"Subjektiveringsprocesser i metropol og koloni. København og Grønland i 1800-tallet"*, upubliceret ph.d.-afhandling, Københavns Universitet, 2010.
- Sørensen, Axel K.: *Danmark-Grønland i det 20. århundrede. En historisk oversigt*, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1983.
- Thomas, Nicholas: *Colonialism's culture: anthropology, travel, and government*, Princeton: Princeton University Press 1994.
- Thuesen, Søren T.: *Fremmed blandt landsmænd. Grønlandske kateketer i kolonitiden*, Nuuk: Atuagkat 2007.
- Wilhelm, Henrik: *De store opdragere. Grønlands seminarier i det 19. århundrede*, København: Det grønlandske Selskab 1997.
- Wilhelm, Henrik: *Af tilbøielighed er jeg Grønlandsk. Om Samuel Kleinschmidts liv og værk*, København: Det grønlandske Selskab 2001.

Tidsskriftartikler

- Kalpagam, U.: "The Colonial State and Statistical Knowledge", *History of the Human Sciences* 13.2, 2000.
- Marquardt, Ole: "Grønlanderne og vestens civilisation. Træk af Rink-tidens grønlandspolitiske diskussion", *Grønlandsk kultur- og samfundsforskning* 1998/99.
- Marquardt, Ole: "Socio-økonomiske tilstande i Vestgrønland på Rinks tid. Befolkningsskoncentrationen i kolonibyer og dannelsen af lokale Brætmarkeder", *Grønlandsk kultur- og samfundsforskning* 1992.
- Rud, Søren: "A correct admixture: the ambiguous project of civilising in nineteenth-century Greenland", *Itinerario* 33, 2010.
- Rud, Søren: "Erbringen af Grønland. Opdagelsesrejser, etnologi og forstanderskab i atten-hundredetallet", *Historisk tidsskrift* 106 (2), 2006.
- Scott, David: "Colonial Governmentality", *Social text* 13 (2), 1995.
- Thomsen, Hanne: "Ægte grønlandere og nye grønlandere. Om forskellige opfattelser af grønlandskhed", *Den jyske historiker* 81, 1998.

Artikler i antologier

- Forchhammer, Søren: "Administrative og politiske institutioner i Grønland fra 1860'erne til 1950", i A. Mortensen, A. R. Nielssen og J.T. Thor (red.): *De vestnordiske landes fælleshistorie II. Udvalg af foredrag holdt på VNH.konferencerne i Ísafjörður, Tórshavn 2004 og Oslo 2005*, Nuuk: Forlaget Atuagkat 2006.
- Marquardt, Ole: "The importance of fish in the greenlanders' everyday economy. The moravian congregations of South Greenland, 1850-1880", I O. Marquardt, P. Holm og D.J. Starky (red.): *From sealing to fishing: social and economic change in Greenland, 1850-1940*, Esbjerg: North Atlantic Fisheries History Association 1999.

Utrykte kilder

- Logen Godhavns forstanderskabs designationsprotokol* 1863-1879, Grønlands arkiv, Nuuk.
- Logen Godhavns forstanderskabs forhandlingsprotokol* 1863-1997. Grønlands arkiv, Nuuk.

SØREN RUD
MA., PH.D.
SAXO INSTITUTTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

ABSTRACT

Det koloniale rum er ofte blevet sammenlignet med et socialt laboratorium, hvor europæiske magthavere kunne afprøve strategier for ledelse. Artiklen viser, at den koloniale administration i Grønland arbejdede med udgangspunkt i storstillede ideer om, hvordan samfundsordener kan medvirke til at fremme en bestemt adfærd i en befolkning.

Konkret analyseres en reform af kolonien – den såkaldte *forstanderskabsordning* – der blev gennemført i anden halvdel af 1800-tallet. Med reformen implementeredes en social taksonomi i det grønlandske samfund, efter hvilken befolkningen kunne inddeles i forskellige samfundsklasser. Denne inddeling var et centralt styringsredskab i forhold til at fremme den type adfærd koloniadministrationen ønskede. Gennem forstanderskabsordningens institutionelle praksis blev forskellen mellem forskellige sociale positioner fremhævet med det formål at påvirke de enkelte grønlandere til en øget stræbsomhed. I teoretisk forstand trækker artiklen på begrebet "colonial governmentality", og viser hvordan den koloniale reform afspejler en ændring i det politiske rationale bag koloniadministrationen.